

nos lo ha vuelto a demostrar en esta obra de síntesis documentada, que he tenido el placer de reseñar.

REGINA SÁINZ DE LA MAZA LASOLI

Josep FERNÁNDEZ TRABAL, *Una família catalana medieval. Els Bell-lloc de Girona 1267-1533*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995

Un llibre sobre la història d'una família -se n'han escrit i se'n publiquen, a diferents nivells, no pas pocs- pot ser moltes coses que, afortunament, aquesta obra no és. L'autor ha volgut i ha aconseguit defugir ja no sols l'apropament més o menys cofoi a un llinatge concret sinó que fins i tot ha superat amb evident escreix la mera descripció biogràfica. L'objectiu, pretés i assolit, és un retrat intern de la burgesia catalana baix-medieval degudament contextualitzat en la dinàmica global, tant gironina com catalana.

Vist així, l'aportació d'aquesta obra esdevé bàsica i cobreix un buit que la historiografia catalana ja no podia continuar mantenint. Fa precisament una dècada, el mateix Josep Fernández Trabal ofería un tast de les possibilitats de l'estudi dels Bell-lloc degudament emmarcat com a indagació en les relacions entre municipi i regió -el mal anomenat "camp-ciutat"- (Josep Fernández Trabal, *Formació del patrimoni rural de la família Bell-lloc de Girona, 1302-1388. De mercaders a terratinents*, "L'Avenç", 94 [juny, 1986], pàgs. 42-47). Amb els anys, i tot i intercalar-s'hi altres aportacions en la investigació històrica i arxivística, aquesta preocupació ha continuat presidint la tasca de Josep Fernández Trabal, sabent-la indagar en altres escenaris (Josep Fernández Trabal, *Aprofitaments comunals, prats i pastures al Delta del Llobregat (segles XIV-XV). Conflictes per a la Utilització de l'espai a la baixa Edat Mitjana*, "Acta historica et archaeologica Mediaevalia", 10 [1989], pàgs. 189-220) però cenyint-la, pròpiament, en l'observatori privilegiat del seguiment interior de les diferents passes seguides per un llinatge concret. Un recorregut secular per les vies particulars d'una mateixa família ofereix, d'antuvi, la dificultat d'encalçar fiters fiables i reveladors, fins i tot quan es disposa d'un excepcional fons documental inèdit, tal com ha demostrat l'autor, que ha hagut de començar no sols per endreçar els 1532 pergamins del fons Mercader-Bell-lloc (Josep Fernández Trabal - Joan Fernández Trabal, *Inventari dels pergamins del Fons Mercader - Bell-lloc de l'arxiu Històric Municipal de Cornellà de Llobregat (s. XI-XVIII)*, Barcelona, 1989, 2 vols.), sinó per indagar on omplenar els buits detectats i, encara, afegir-hi la recerca de la coetània documentació notarial, municipal i de l'administració reial. El tractament científic d'aquest ventall heurístic exigia un prisma hermenèutic que sabés evitar els aspectes contingents o fins i tot anecdòtics i destil·lar, en canvi, els elements reveladors dels engranatges i els mecanismes

sòcio-econòmics de les centúries baix-medievals. Els fruits d'aquesta tasca, extrets per l'autor amb una pacient i serena dedicació interpretativa, fou culminada acadèmicament com a tesi doctoral llegida a la Universitat de Barcelona el 1994, oferint-se ara com a llibre gràcies a l'assenyat interès de l'Ajuntament de Girona i les Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

El resultat que es posa a les mans del lector és enormement ric, molt suggerent i d'obligada referència per a qualsevol indagació en la societat catalana dels darrers segles medievals. La significació de la família triada esdevé sumament avantatjosa per a l'aportació historiogràfica, perquè permet conèixer tant els elements econòmics i socials en què basa la puixança una nissaga burgesa baix-medieval com els àmbits en què es mou, des de les activitats lucratives a les funcions polítiques. El poder municipal, amb les seves projeccions i els seus mecanismes, esdevé així tan present com la coneixença de la mentalitat i els viaranys familiars. En síntesis, la incorporació d'aquesta obra en el concert historiogràfic actual permet entrellucar-hi tres nivells d'aportacions: complecions, innovacions i opacitats.

Complecions perquè el seguiment del progrés dels Bell-lloc ens confirma i exemplifica les vies d'ascens de la burgesia urbana, amb el pas de la condició menestral a l'actuació mercadera i el salt de mercaders a rendistes, gestionant adientment les seves activitats -acuradament descrites i contextualitzades- i sustentant-se en les inversions en la regió d'influència de la ciutat i en un hàbil joc dels lligams familiars i del prestigi ciutadà. Alhora, no s'oblida l'atenció a indicadors socials com l'habitatge i, de manera més significativa, es repassen les vies de selecció, actuació i preservació de l'oligarquia urbana i el seu domini dels òrgans de poder municipal.

La constatació d'elements com la significació del patrimoni, la funció de la dona en el grup familiar, l'actuació del propi llinatge, les dificultats en les successions o la mateixa evolució diacrònica de les inversions i de les actituds vitals no sols ens ofereixen un fidedigne retrat social sinó que ens permeten afinar enormement els coneixements -a vegades massa tòpics- sustentats per la historiografia actual. Per això s'obre un segon nivell, on aquesta obra ofereix innovadores referències per a replantejar els eixos bàsics en què s'ha vingut explicant la societat baix-medieval. Es, sobretot, la valoració de les conseqüències -alteració, trasbals i transtorn- viscudes per l'espai rural en ser objecte de l'apetència de la burgesia urbana, detallant-hi les formes i els elements d'intersecció, així com l'evolució cronològica de la relació. Tant les transformacions del camp en el segle XIII com les ensulsiades de la quatorzena centúria, tant el correcte repartiment de papers en la confrontació del darrer segle medieval com les prospeccions sobre el futur en els segles moderns, reben pautes que permeten reconsiderar el coneixement respecte de la relació entre els sectors dirigents urbans i els poders baronials, amb la pagesia ubicada entre uns i altres. L'anàlisi de l'apropament dels poderosos malgrat les

diferències estamentals o el mateix discerniment de les activitats i actituds dels grups rectors urbans del segle XV esdevenen sanament renovats després d'aquesta aportació, permetent reconsiderar el coetani recorregut experimentat per la pagesia, en els diferents vessants sòcio-econòmics i jurídics.

Alhora, però, són inevitables algunes opacitats, perquè totes les monedes tenen dues cares, i els avantatges de l'anvers triat no poden evitar la contrapartida del revers. Si la immersió en els intersticis familiars dels Bell-lloc permet notòries aportacions i innovacions, existeix un risc inevitable: no constatarem allà on no eren els Bell-lloc. Conseqüentment l'excel·lent retrat assolit de la societat gironina no pot ser exhaustiu. Malgrat constatar intervencions en les tasques municipals, no és detectat, per exemple, el molt important ressó que els bàndols assoliren en la Girona de finals de la quatorzena centúria com a mecanismes de solidaritat, de la mateixa manera que el retrat de la incidència del municipi sobre la regió excel·leix en els aspectes socials i econòmics però ignora la coetania complementació institucional, o que, mentre s'aconsegueix una cabdal descripció de l'extensió de la viticultura a partir del segle XIII, no es pot reflectir la incidència, en el tres-cents, del safrà o, sobretot, del pastell. Indicadors com aquests esperonen, en realitat, a la realització d'estudis rigorosos com el present, sumant-hi les respectives perspectives. De fet, alhora que és clar el sentit estructural de moltes de les actuacions dels Bell-lloc, en arranar sobre determinades estratègies concretes és no menys clara la dificultat per escatir si obeeixen a comportaments generalitzables o a adaptacions particulars en resposta a estímuls específics.

Assumint, però, aquests riscos, les aportacions de l'obra la imposen com a obligada matèria de reflexió per a totes les teoritzacions sobre la composició i comportament dels grups dirigents urbans, sobre la interrelació entre els municipis i la respectiva regió, sobre els trets de la feudalitat entre els segles XIII i XV, sobre els continguts de l'anomenada crisi baix-medieval i, en definitiva, sobre l'evolució de la societat, urbana i rural, de la baixa edat mitjana.

FLOCEL SABATÉ

José Miguel LORENZO ARRIBAS, *Hildegarda de Bingen (1098-1179)*, Biblioteca de Mujeres, Madrid, Ediciones del Orto, 1996. 96 pp.

Ediciones del Orto presenta con este libro una nueva colección dedicada a recuperar la figura y la obra de muchas mujeres que en el pasado aportaron su saber y su ciencia, pero que fueron descalificadas, silenciadas y olvidadas en una sociedad patriarcal y patriarcalista como es la nuestra. La directora de esta serie, Cristina Segura Graiño, se dedica desde hace tiempo a esta labor, a través de la Asociación Cultural Al-Mudayna y, por supuesto, a través del Instituto Universitario de